

Osoba autorska: Marcin Kostecki
Stowarzyszenie Demagog

Temat scenariusza: Fact-checking polityczny – wskazówki dla nowych młodych wyborców, jak weryfikować wypowiedzi osób publicznych, w tym kandydatów (w kontekście zbliżających się wyborów parlamentarnych, samorządowych i prezydenckich)

Tytuł scenariusza: Jak nie dać się oszukać politykom?

Cele zajęć prowadzonych w ramach scenariusza, realizowane treści programowe.
Osoba uczestnicząca w lekcji:

- potrafi zweryfikować wypowiedź osoby publicznej, w tym:
  - odróżnia fakty od opinii w wypowiedziach osób publicznych,
  - ocenia wiarygodność źródła informacji,
  - wyszukuje źródła informacji umożliwiające weryfikację wypowiedzi.

Struktura zajęć (do 45 minut):

1) **ĆWICZENIE OTWARCIA** – „energizer tematyczny” – do 7 minut

- Osoba prowadząca prosi osoby uczestniczące, żeby sobie wyobraziły, że biorą udział w wiecu politycznym partii „EG – Edukacja Górą”. Wyjaśnia, że każda osoba będzie miała szansę wcielić się w polityka wnoszącego hasła i w tłum oklaskujący polityka.
- Następnie osoba prowadząca prosi, aby wszyscy ustawili się w kręgu. Każda chętna osoba może wejść do kręgu i krzyknąć głośno jeden postulat dotyczący edukacji lub zmian w szkole (à la hasło wyborcze, np. *Wydłużmy wakacje do 3 miesięcy*), po czym jest nagradzana oklaskami przez pozostałych uczestników.
- Osoba prowadząca może mieć przygotowane karteczki z postulatami, które uczestnicy będą losować i wykrzykiwać. Dla urozmaicenia, osoba prowadząca może poprosić Chat GPT o wygenerowanie takich haseł.

Oto 10 krótkich haseł wyborczych dotyczących zmian w edukacji, każde z nich zawiera maksymalnie 5 słów:

1. "Wsparcie nauczycieli, jakość edukacji."
2. "Zwolnijmy zbyt wielką teorię."
3. "Technologia wspiera, uczniowie rosną."
4. "Praktyka, nie tylko teoria."
5. "Edukacja dla przyszłości, innowacje."
6. "Edukacja zdrowia psychicznego, szczęśliwe szkoły."
7. "Edukacja finansowa, lepsze wybory."
8. "Zrównoważony rozwój w programie nauczania."
9. "Wsparcie dla uczniów, sukces szkolny."
10. "Kreatywność w nauczaniu, inspiracja."

Te krótkie hasła skupiają się na konkretnych aspektach edukacji, takich jak wsparcie nauczycieli, praktyczne podejście do nauki, rozwijanie umiejętności przyszłościowych, zdrowie psychiczne, edukacja finansowa i zrównoważony rozwój.

Przykładowe 10 haseł wygenerowanych przez Chat GPT

2) KRÓTKI WSTĘP TEORETYCZNY – do 10 minut

- Osoba prowadząca przywołuje na slajdzie jeden z postulatów z poprzedniego ćwiczenia. Pyta: **Jak przekonać wyborców do poparcia tego postulatu?** Zapewne pojawią się takie odpowiedzi, jak:
  - wpłynąć na ich emocje,
  - przekonać ich faktami na dany temat.
- Osoba prowadząca podkreśla te dwa sposoby na przekonywanie wyborców i pyta: **Na jakiej podstawie chcielibyście/chciałybyście podejmować swoje wybory polityczne: emocji czy faktów?** Zapewne większość będzie po stronie faktów.
- Osoba prowadząca wyjaśnia, że aby podejmować swoje decyzje na podstawie faktów, trzeba je odróżniać od opinii. Z kolei same stwierdzenia faktów mogą być fałszywe. Dlatego warto wiedzieć, jak sprawdzić, czy polityk mówi prawdę. Może tu podać przykłady wypowiedzi, które są opiniami i stwierdzeń faktów, które okazały się fałszem. W tym momencie następuje przedstawienie celów lekcji.
  - Czym różni się fakt od opinii? Fakt to coś obiektywnego. Coś, co każdy może zobaczyć. Przez to fakt jest możliwy do weryfikacji. Faktem jest stwierdzenie „To jest pies”. Jeśli rzeczywiście jest to pies, okaże się to prawdą, a jeśli nie – fałszem.

- Z kolei opinia to coś subiektywnego. To osobiste spojrzenie na jakąś sprawę. Przez to opinia nie jest możliwa do weryfikacji. Opinią jest stwierdzenie „Psy są dziwne”. No cóż – dla jednych dziwne, dla innych normalne, zależy jak kto patrzy.
- Narzędziem wspierającym osobę prowadzącą będzie prezentacja multimedialna.
  - [prezentację przygotuję, gdy poznam jej szablon]

3) **ĆWICZENIE W GRUPACH** (do 4 osób/grupa) – 15 minut

- Osoba prowadząca wyjaśnia osobom uczestniczącym, że wezmą udział w zadaniu w podziale na grupy. Będzie ono polegało na przygotowaniu krótkiej oceny wypowiedzi polityka/polityczki. Każda z grup otrzyma:
  - przykład wypowiedzi polityka (różny dla każdej grupy – podane w załączniku)
  - 5 małych kartek – 5 kategorii ocen wypowiedzi (wraz z ich krótkimi definicjami – również w załączniku)
  - 1 kartka z bloku do flipchartów
  - markery, kleje
- Grupy mają za zadanie (polecenie należy rozdać razem z innymi materiałami – tekst polecenia w załączniku):
  - odnaleźć w przykładowej wypowiedzi stwierdzenie faktu,
  - znaleźć potwierdzenie lub zaprzeczenie tego faktu w internecie (przy użyciu własnych smartfonów),
  - przyznać ocenę wypowiedzi,
  - umieścić na kartce: wypowiedź, ocenę, krótkie uzasadnienie,
  - dodatkowo, jeśli starczy czasu umieścić na kartce wszelkie przyciągające zainteresowanie ozdoby: portret polityka, nazwę i logo organizacji fact-checkerskiej itp.
- Po wyjaśnieniu zadania, osoba prowadząca dzieli osoby uczestniczące na grupy. Najlepszy zazwyczaj jest dobór losowy przez odliczanie lub karty. Czas na wykonanie zadania można odliczać na rzutniku, przy pomocy dowolnego minutnika (przykład: zegaronline.pl/minutnik).

4) **PODSUMOWANIE PRACY W GRUPACH – DYSKUSJA W KLASIE – DO KOŃCA ZAJĘĆ**

- Osoba prowadząca prosi kolejne grupy o prezentację efektów swojej pracy. W czasie prezentacji inne grupy mają za zadanie dokonać crosschecku, czyli dodatkowego sprawdzenia gotowych ustaleń. Jeśli wyłapią jakiś błąd, na koniec prezentacji mogą go zgłosić i zainicjować dyskusję.
- Osoba prowadząca na podsumowanie prezentacji i w trakcie dyskusji zadaje pytania dotyczące procesu weryfikacji, np.:

- Z jakich źródeł korzystała grupa?
  - Jak do nich docierały?
  - Czy zrozumienie treści tych źródeł było łatwe?
  - Szczególną uwagę osoba prowadząca zwraca na problem wiarygodności źródła i skuteczne metody docierania do źródeł. Może to robić poprzez własne oceny i komentarze, ale też poprzez kolejne pytania do prezentującej grupy, a w ramach oceny koleżeńskiej, także do innych grup i całej klasy (jeśli czas pozwoli):
    - Czy uważasz, że to źródło jest wiarygodne?
    - Czy znasz bardziej wiarygodne źródło w tym temacie?
    - Jak można było znaleźć to szybciej?
  - Osoba prowadząca będzie wyposażona w dobre rady dotyczące rozwiązywania konkretnych przykładów wypowiedzi, tak, aby mogła je przekazać klasie, gdy będzie to potrzebne (w załączeniu).
- 5) [jeśli jest na to przestrzeń] **DESER**:
- Osoba prowadząca prosi aby osoby uczestniczące w lekcji ustawiły się w sali według następującego porządku:
    - osoby zgadzające się ze stwierdzeniem „Fact-checking wypowiedzi polityków uczyni nasz kraj lepszym” ustawiają się bliżej drzwi/tablicy/wskazanej ściany,
    - osoby, które się nie zgadzają z tym stwierdzeniem, dalej od wyznaczonego miejsca
    - osoby niezdecydowane ustawiają się pomiędzy.
  - Następnie osoba prowadząca prosi grupę „za” i „przeciw” o ustalenie w 1 minutę najmocniejszego argumentu za tezą / przeciw tezie. Argumenty te zapisuje na tablicy jako podsumowanie lekcji. Lekcję można zakończyć propozycją (złotą myślą) wynikającą z analizy argumentów: Skoro argument przeciw tezie jest taki, to trzeba zrobić X, żeby jednak fact-checking działał.
- 6) **Zachęcenie do powrotu do tematu na następnej godzinie wychowawczej czy przedmiotowej**, skierowane do osoby prowadzącej zajęcia
- Jeżeli w trakcie zajęć osoba prowadząca lub nauczyciel(ka) zauważy, że uczniowie nie dysponują kompetencjami umożliwiającymi weryfikację (np. umiejętnością wyszukiwania źródeł informacji), warto podjąć ten temat na kolejnych zajęciach.
  - Można do tego polecić materiały zgromadzone na stronie platformy edukacyjnej Demagoga: <https://platforma.demagog.org.pl/wiedza/>

Załącznik – materiały do zadań

Polecenie: Znajdźcie w podanej wypowiedzi stwierdzenie, które nadaje się do sprawdzenia. Następnie wyszukajcie w internecie źródło, które potwierdzi lub zaprzeczy sprawdzanemu stwierdzeniu. Gdy już będziecie wiedzieli, jaka jest prawda, oceńcie wypowiedzi według jednej z pięciu kategorii. Na kartce przedstawcie:

- autora/autorkę wypowiedzi,
- ocenę wypowiedzi.
- krótkie uzasadnienie oceny (2-3 zdania).

Przykłady wypowiedzi (z odpowiedziami):

Andrzej Brzystowski: To jest skandal, Szanowni Państwo. Moja partia jest naprawdę bogata, bo ma ogromne wsparcie od wyborców. Spływa do nas cała masa darowizn, godna najbardziej spektakularnych akcji charytatywnych. WOŚP to jest przy tym mały pikuś. Tymczasem prawo dyskryminuje bogate, wspierane przez rzesze wyborców partie. Limit wydatków 82 grosze na wyborcę? To jest śmiech na sali. Nie przy takiej inflacji, Mili Państwo!

- Ocena: manipulacja
- Źródło: Kodeks wyborczy, art. 199
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20110210112/U/D20110112Lj.pdf>
- Uzasadnienie: W Kodeksie wyborczym przewidziano limit 82 grosze, ale może on zostać podwyższony w zależności od wzrostu cen, bo wyjaśniono w przypisie do przepisu i w art. 200 Kodeksu.

Celina Dobkowska: Ślężacy zasługują na pełną autonomię w ramach państwa polskiego. Dzisiaj prawie 600 tys. osób deklaruje przynależność do śląskiego narodu.

Czy to za mało na własny narodowy samorząd? Czy to za mało na nasze własne, narodowe prawa? Na wyznaczone dla Ślązaków terytorium? Przy czym podkreślam, my nie chcemy niepodległości, oderwania się od Polski. Autonomia, to co proponujemy, to nie to samo co niepodległość.

- Ocena: prawda
- Źródło: Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego 2021, s. 2
<https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-wstepne/wstepne-wyniki-narodowego-spisu-powszechnego-ludnosci-i-mieszkan-2021-w-zakresie-struktury-narodowo-etnicznej-oraz-jezyka-kontaktow-domowych,10,1.html>
- Uzasadnienie: 585,7 tys. osób zadeklarowała narodowość śląską jako swoją pierwszą lub drugą identyfikację.

Edward Firlej: Nie ma czegoś takiego jak globalne ocieplenie. A jeśli już jest, to na pewno nie wywołane przez człowieka. Zielona mafia żeruje na głupcach, którzy w to wierzą. Nie możemy pozwolić na to, żeby pieniądze z budżetu państwa szły w błoto na jakieś fanaberie ekologów. Co doprowadziło dzisiejsze państwa do dobrobytu? Węgiel, ropa i stal.

- Ocena: fałsz
- Źródło: Nauka o klimacie – portal naukowy: <https://naukaoklimacie.pl/fakty-i-mity/mit-nie-ma-empirycznych-dowodow-na-antropogenicznosc-globalnego-ocieplenia-41/>
- Uzasadnienie: Niezależne pomiary wykonywane przez wielu różnych naukowców wskazują na to, że mamy do czynienia z globalnym ociepleniem i że odpowiada za nie człowiek.

Grażyna Hajkowska: Niech pani mi odpowie, pani minister: ile w końcu szczepionek przeciw COVID-19 zakupiła Polska? Podobno dostarczono już do Polski 80 mln dawek. Domyślam się, że nie wszystkie wykorzystano? To ile poszło na zmarnowanie? 100 tysięcy? 1 milion? 10 milionów? Polacy muszą rozliczyć rząd z tych zakupów!

- Ocena: częściowy fałsz
- Źródło: gov.pl <https://www.gov.pl/web/szczepimysie/raport-szczepien-przeciwko-covid-19>
- Uzasadnienie: W rzeczywistości do Polski dostarczono ponad 100 mln dawek. To więcej niż 80 mln, ale nie przeczy to tezie Hajkowskiej, że było ich bardzo dużo.

Ireneusz Jabłoński: Mamy, jako Polska, wyższą inflację niż średnia unijna. Konieczne reformy nie są realizowane. To fakt i nie ma się co z tym kłócić. Jednak według mnie zupełnie niesłusznie oskarża się o to nasz rząd. Źródła problemu leżą zupełnie gdzieś indziej. Niestety, ale według mojej najlepszej wiedzy, chińscy agenci wciąż grają na zniszczenie naszej gospodarki.

- Ocena: prawda

- Źródło: Eurostat
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/prc_hicp_manr/default/table?lang=en
- Uzasadnienie: Inflacja w Polsce w czerwcu wyniosła 11 proc. gdy średnia unijna wynosiła 6,4 proc.

Kategorie ocen:

Prawda – stwierdzenie polityka ma pełne potwierdzenie w wiarygodnych źródłach.

Falsz – wiarygodne źródła nie potwierdzają słów polityka.

Manipulacja – polityk wykorzystał poprawne informacje do uzasadnienia fałszywej tezy, np. wyciągając niewłaściwe wnioski z informacji, lub pomijając inne ważne informacje.

Częściowy fałsz – polityk podał informację niezgodną z prawdą, ale rzeczywiste dane w jeszcze większym stopniu przemawiają za jego tezą.

Nieweryfikowalne – polityk nie powiedział nic, co nadawałoby się do weryfikacji, lub dostępne źródła ani nie potwierdzają, ani nie zaprzeczają jego stwierdzeniom.

Dobre rady:

- Wyszukuj hasłami, np. „wybory limit wydatków”
- Przeszukuj konkretne strony, np. „ile dawek szczepionki zamówiła polska site:gov.pl”
- Wyszukuj w językach obcych, np. „inflation european union”
- Używaj skrótu ctrl+f, np. z hasłem „niemcy” w wynikach Narodowego Spisu Powszechnego
- Korzystaj z wyszukiwarki Fact Check Explorer: (np. wpisując tam „globalne ocieplenie”) <https://toolbox.google.com/factcheck/explorer>